

## บทที่ 5

### สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอ 3 ประเด็นที่สำคัญ คือ 1) สรุปผลการวิจัย 2) อภิปรายผลการวิจัย 3) ข้อเสนอแนะ ซึ่งแต่ละประเด็นมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี 2) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำสี่เสาหลักกับบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ กระบวนการโครงการ และผลผลิตโครงการ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สอ.บค. จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอๆละ 1 คน รวมเป็น 18 คน ตลอดจนการสนทนากลุ่มผู้นำสี่เสาหลัก จาก 4 ชุมชน ผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการ จำนวน 2 คน ส่วนเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำสี่เสาหลักของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้แทนสมาชิก อบต. 3) ผู้นำศาสนา และ 4) ปราชญ์ชาวบ้าน รวมหมู่บ้านละ 4 คน จำนวน 300 หมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 1,200 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย ส่วนเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบประเมินค่า (Rating Scale) การแปลผลของความคิดเห็นพิจารณาจากค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ของ Best (1986) (เกียรติยศ เอี่ยมคง เอก, 2546: 44) โดยร่างแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรมเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินโครงการตามรูปแบบ CIPP Model ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และทำการทดลองการใช้แบบสอบถามเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล จำนวน 30 ฉบับ และหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาส่วนเชิงปริมาณจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป หาค่าความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบความสัมพันธ์ (ONE-Way ANOVA) ตลอดจน เปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) โดยใช้วิธี Least Significant Difference (LSD)

## สรุปผลการวิจัย

### การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 1,045 คน คิดเป็นร้อยละ 87.1 ที่เหลือเป็นเพศหญิง มีจำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 12.9 มากกว่าครึ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม มีอายุมากกว่า 45 ปี จำนวน 653 คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 มีระดับการศึกษาสูงสุดในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 404 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงาน โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับหมู่บ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พนม.) มากกว่า 5 ปีขึ้นไป จำนวน 583 คน คิดเป็นร้อยละ 48.6 โดยมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้นำศาสนา สูงที่สุด จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0

### ผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานีในด้านบริบทโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้าโครงการ ด้านกระบวนการโครงการ และด้านผลผลิตโครงการ

ผลการวิเคราะห์การประเมิน โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}=3.72$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การประเมินโครงการ พนม. ด้านบริบทโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X}=3.42$ ) มีจำนวน 7 ข้อย่อย ด้านบริบทโครงการในระดับมาก 2 ลำดับแรก คือ ก่อนมีโครงการ พนม. คราวเรือนประสบปัญหาความยากจนรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ( $\bar{X}=3.62$ ) รองลงมา คือ ก่อนมีโครงการ พนม. ชุมชนมีปัญหาการว่างงานหรือทำงานในลักษณะที่ไม่ตรงกับความสามารถของตนเอง ( $\bar{X}=3.54$ ) ส่วนการประเมินโครงการ พนม. ด้านบริบทโครงการที่น้อยที่สุด คือ ก่อนมีโครงการ พนม. สมาชิกในครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น และมีการทะเลาะวิวาท จนนำไปสู่ปัญหาการหย่าร้าง ( $\bar{X}=3.08$ )

ด้านปัจจัยนำเข้า อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}=3.91$ ) มีจำนวน 11 ข้อย่อย พบว่า เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น ด้านปัจจัยนำเข้าโครงการ ในระดับมาก 3 ลำดับแรก คือ ผู้นำเข้าใจแผนงานและวัตถุประสงค์ของโครงการ พนม. ( $\bar{X}=3.96$ ) รองลงมา คือ ผู้นำสามารถนำแผนงานที่กำหนดไปปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ พนม. ( $\bar{X}=3.96$ ) และผู้นำสามารถปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายของโครงการ พนม. ( $\bar{X}=3.94$ ) ส่วนการประเมินโครงการ พนม. ด้านปัจจัยนำเข้าโครงการที่น้อยที่สุด คือ ผู้นำมีความสามารถในการวางแผนงาน ( $\bar{X}=3.85$ )

ด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}=3.85$ ) มีจำนวน 5 ข้อย่อย พบว่าพิจารณาในแต่ละประเด็น ด้านกระบวนการโครงการ ในระดับมาก 3 ลำดับแรก คือ ผู้นำสามารถติดตาม

และตรวจสอบการดำเนินโครงการ พนม. ( $\bar{X}=3.91$ ) รองลงมา คือ ผู้นำสามารถนำปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และทรัพยากรของโครงการ พนม. ไปใช้ในการปฏิบัติ ( $\bar{X}=3.89$ ) และผู้นำเข้าใจกระบวนการบริหารโครงการพนม. ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ( $\bar{X}=3.88$ ) ส่วนการประเมินโครงการ พนม. ด้านกระบวนการที่น้อยที่สุด คือ ผู้นำสามารถกำหนดกิจกรรมย่อย และตัวชี้วัดกิจกรรมของโครงการ พนม. ( $\bar{X}=3.77$ )

ด้านของผลผลิตโครงการ พนม. ในปีงบประมาณ 2558 พบว่าส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนมีการจัดกิจกรรม มากที่สุด คือ ด้านการประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 65.0 รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านรายได้ คิดเป็นร้อยละ 57.2 และการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านชีวิตครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 46.1 ตามลำดับ ส่วนในด้านผลผลิตโครงการที่ประชาชนในชุมชนมีการจัดกิจกรรมน้อยที่สุด คือ กิจกรรมด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 24.7 รวมทั้งประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตประชาชนมากที่สุดในสามอันดับแรก คือ ด้านการประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 26.7 รองลงมา คือ การดำเนินงานด้านรายได้ คิดเป็น ร้อยละ 22.6 และด้านสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 15.7 ตามลำดับ ส่วนในด้านของผลผลิตโครงการที่ประชาชนในชุมชน ให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ การจัดกิจกรรมด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 3.2

**ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำสี่เสาหลักกับบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ กระบวนการบริหารโครงการ และผลผลิตโครงการ**

ผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะผู้นำสี่เสาหลักกับบริบทโครงการ พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีเพศ และระยะเวลาในการทำงาน โครงการ พนม.ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบริบทโครงการแตกต่างกันส่วนอายุ การศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบริบทโครงการที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะผู้นำสี่เสาหลักกับปัจจัยนำเข้าโครงการ พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีระยะเวลาในการทำงานโครงการ พนม. และตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยนำเข้าโครงการที่แตกต่างกัน ส่วนผู้นำสี่เสาหลักที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยนำเข้าโครงการที่ไม่แตกต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะผู้นำสี่เสาหลักกับกระบวนการโครงการ พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มี เพศ ระยะเวลาในการทำงานโครงการ พนม. และตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยนำเข้าโครงการที่แตกต่างกัน ส่วนผู้นำสี่เสาหลักที่มีอายุ และระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยนำเข้าโครงการที่ไม่แตกต่างกันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำสี่เสาหลักกับผลผลิตโครงการ พบว่า

ด้านประกอบอาชีพ พบว่า ตำแหน่งของผู้นำสี่เสาหลักมีค่าร้อยละมากที่สุด คือ ผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 26.9 เพศ พบว่าเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 89.4 อายุ มีค่าร้อยละมากที่สุด คือมากกว่า 45 ปี ร้อยละ 56.0 ส่วนระดับการศึกษา มีค่าร้อยละมากที่สุด คือมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 35.1 และระยะเวลาการทำงาน โครงการ มีค่าร้อยละมากที่สุด คือมากกว่า 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 50.0

ด้านรายได้ พบว่า ตำแหน่งของผู้นำสี่เสาหลักมีค่าร้อยละมากที่สุด คือ ผู้นำศาสนา และปราชญ์ชาวบ้าน ในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 26.3 เพศ พบว่าเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 90.8 อายุ มีค่าร้อยละมากที่สุด คือ มากกว่า 45 ปี ส่วนระดับการศึกษา มีค่าร้อยละมากที่สุด คือ มัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 39.1 และระยะเวลาการทำงาน โครงการ มีค่าร้อยละมากที่สุด คือ มากกว่า 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 51.7

ด้านสุขภาพ พบว่า ตำแหน่งของผู้นำสี่เสาหลักมีค่าร้อยละมากที่สุด คือ ผู้นำศาสนา ร้อยละ 28.8 เพศ พบว่าเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 84.2 อายุ มีค่าร้อยละมากที่สุด คือ มากกว่า 45 ปี ร้อยละ 60.1 ส่วนระดับการศึกษา มีค่าร้อยละมากที่สุด คือ มัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 36.7 ระยะเวลาการทำงาน โครงการ มีค่าร้อยละมากที่สุด คือ มากกว่า 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 49.5

ผลการทดสอบสมมติฐานจากการวิเคราะห์ทางสถิติ ผู้วิจัยได้สรุปผลการทดสอบสมมติฐานตามตาราง ดังนี้

ตาราง 38สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
สมมติฐานที่ 1	เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหารโครงการ ที่แตกต่างกัน	
สมมติฐาน 1.1	เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐาน 1.2	เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านปัจจัยนำเข้าโครงการที่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐาน 1.3	เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านกระบวนการโครงการที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีเพศ ต่างกันมีความคิดเห็น  
 ต่อด้านบริบทโครงการ และกระบวนการบริหาร โครงการที่ต่างกัน ส่วนด้านปัจจัยนำเข้าโครงการ  
 ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 39สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ สมมติฐาน
สมมติฐานที่ 2 อายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการปัจจัย นำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหารโครงการที่ แตกต่างกัน	
สมมติฐาน 2.1 อายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการที่ แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐาน 2.2 อายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านปัจจัยนำเข้าโครงการที่ แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐาน 2.3 อายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านกระบวนการโครงการที่ แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีอายุ ต่างกันมีความคิดเห็น  
 ต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหาร โครงการที่ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 40สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3

	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ สมมติฐาน
สมมติฐานที่ 3	ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบท โครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหาร โครงการที่แตกต่างกัน	
สมมติฐาน 3.1	ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ที่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐาน 3.2	ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านปัจจัยนำเข้า โครงการที่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐาน 3.3	ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านกระบวนการ โครงการที่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน  
มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหารโครงการที่ไม่  
แตกต่างกัน

ตาราง41 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4

	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ สมมติฐาน
สมมติฐานที่ 4	ระยะเวลาในการทำงานโครงการ พนม. ที่ต่างกันมีความคิด เห็นต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการ บริหารโครงการที่แตกต่างกัน	
สมมติฐาน 4.1	ระยะเวลาในการทำงานโครงการ พนม. ที่ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อด้านบริบทโครงการที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐาน 4.2	ระยะเวลาในการทำงานโครงการ พนม. ที่ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อด้านปัจจัยนำเข้าโครงการที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐาน 4.3	ระยะเวลาในการทำงานโครงการ พนม. ที่ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อด้านกระบวนการโครงการที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีระยะเวลาในการทำงานโครงการพนมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหารโครงการที่แตกต่างกัน

ตาราง 42 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 5 ตำแหน่งหน้าที่ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหารโครงการที่แตกต่างกัน	
สมมติฐาน 5.1 ตำแหน่งหน้าที่ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการที่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐาน 5.2 ตำแหน่งหน้าที่ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านปัจจัยนำเข้าโครงการที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐาน 5.3 ตำแหน่งหน้าที่ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านกระบวนการโครงการที่แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำสี่เสาหลักที่มีระยะเวลาในการทำงานโครงการพนมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านบริบทโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ และกระบวนการบริหารโครงการที่แตกต่างกัน

### ผลการศึกษากิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี

ผลการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมตาม โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย 1) ที่มาของกิจกรรม 2) ประเภทของกิจกรรม 3) กลไกการขับเคลื่อนกิจกรรม 4) แนวทางการส่งเสริมกิจกรรม ซึ่งแต่ละประเด็นสรุปได้ ดังนี้

การกำหนดกิจกรรมที่ดำเนินการในแต่ละหมู่บ้าน เป็นการพิจารณาจากความจำเป็น ความเร่งด่วน และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนผ่านการจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อให้ได้มาซึ่งกิจกรรมที่จะใช้งบประมาณโครงการ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทมีดังนี้

1.1 แผนความต้องการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่ระดับจังหวัด (มหภาค) และความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแผนชุมชนหมู่บ้าน (จุลภาค) ปีงบประมาณ พ.ศ.2558 ซึ่งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปต.) ได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้ว (คัมภีร์ 8 เล่ม)

1.2 แผนชุมชน/หมู่บ้านที่มีอยู่แล้ว หรือแผนอื่นที่หมู่บ้านได้จัดทำไว้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการรับรองแผนนั้น

1.3 การดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการ การแก้ไขปัญหา และพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2558 – 2560

1.4 กรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน และเป็นความเดือดร้อนของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งเวทีประชาคมหมู่บ้านพิจารณาเห็นว่าต้องให้ความช่วยเหลือเป็นกรณีเร่งด่วน หรือกรณีที่เป็นนโยบายยุทธศาสตร์ที่เลขที่การ ศอ.บต. เห็นชอบที่จะดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้าน

**ประเภทของกิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี ได้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ปีงบประมาณ 2558**

ผลจากการทบทวนเอกสาร พบว่า กิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี สามารถแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการภาครัฐ

**ลักษณะการขับเคลื่อนกิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย**

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี มีลักษณะการขับเคลื่อนโครงการใน 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

ลักษณะการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี ทั้ง 4 ระดับ ต้องผ่านกระบวนการบริหารโครงการอย่างเป็นระบบ มีการเตรียมความพร้อมแก่เจ้าหน้าที่ ทั้งในด้านความรู้ทักษะในการบริหารโครงการ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่ามีประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การวางแผน 2) การกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงาน 3) การควบคุมและติดตามประเมินผล

## รูปแบบการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนางิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่สำคัญอยู่ 5 ประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **หลักการ** การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี เป็นการการพัฒนาสภาวะความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านร่างกายและจิตใจให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. **กลไกการขับเคลื่อน** โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี มีกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

2.1 ผู้นำสี่เสาหลัก ประกอบด้วย เสาหลักที่ 1 ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำท้องถิ่น เสาหลักที่ 2 สมาชิก อบต. เป็นตัวแทนของผู้นำท้องถิ่น เสาหลักที่ 3 ผู้นำศาสนา เป็นตัวแทนทางด้านจิตวิญญาณและเสาหลักที่ 4 ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งสี่เสาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือแนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งเป็นคณะทำงานหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินการในหมู่บ้าน

2.3 ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการ ในการจัดทำกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน มีหลักเกณฑ์ให้ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายจะต้องมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ/กิจกรรมผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือน

2.4 เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนให้มีความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการโครงการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยระดับตำบล จะมีทีมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ผ่านการแต่งตั้งจากนายอำเภอ

3. **การบริหารจัดการ** ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านสามารถสรุปกระบวนการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

3.1 การวางแผนส่วนของการวางแผนพัฒนา จะเริ่มต้นตั้งแต่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการชุมชนในการแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาตามแผนชุมชนที่มีอยู่เป็นหลัก ตลอดจนการกำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน

3.2 การจัดเวทีประชาคม ในรูปแบบประชาคมหมู่บ้าน เพื่อพิจารณาคัดเลือกกิจกรรม โครงการที่ตรงตามกรอบทางเลือกที่ ศอ.บต. กำหนด ต้องมีผู้แทนของแต่ละครัวเรือนๆ ละอย่างน้อย 1 คน เข้าร่วมในเวทีประชาคม ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด

3.3 การนำแผนสู่การปฏิบัติ เป็นส่วนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โดยร่วมมือช่วยเหลือด้านแรงงาน การบริหารและการประสาน ตลอดจนการดำเนินการขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย เป็นส่วนที่มีความสำคัญที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ในการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โครงการ

3.4 การติดตามประเมินผลกิจกรรมโครงการ แต่ละกิจกรรมที่ดำเนินการจะมีการติดตามประเมินผลโครงการ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

**4. แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมโครงการ** มีการอบรมให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ ให้สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ ด้วยตนเอง โดยมีกิจกรรมที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1 จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพทางเลือก เช่น การทำขนมไทย ขนมเบเกอรี่ งานเย็บปักถักร้อย งานหัตถกรรม เป็นต้น โดยพิจารณาจากสภาพพื้นที่ บริบทชุมชน ตลอดจนศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความ

4.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพในชุมชน กิจกรรมสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนในการประกอบอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการจัดสหกรณ์ ดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตกับหลักศาสนา

4.3 สร้างภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องทำงานร่วมกันในรูปแบบภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4.4 จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถจัดสรรพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนการจัดกิจกรรมโครงการที่สะท้อนให้คนในชุมชนเห็นว่าการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงห้องเรียนเท่านั้น

## 5. เงื่อนไขความสำเร็จ

5.1 ทุกกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การที่ชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมเป็นหลัก หากทางรัฐบาล หรือ ศอ.บต. มีนโยบายการส่งเสริมการจัดกิจกรรมโครงการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไปในทิศทางอื่น จะเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด ไม่สามารถตอบสนองความต้องการ

ของประชาชน ทำให้คนในชุมชนเบื่อกับการมีส่วนร่วม อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความล้มเหลวของโครงการ

5.2 สร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านรูปแบบเวทีประชาคมหมู่บ้านอย่างแท้จริง เวทีประชาคมหมู่บ้าน ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการดำเนินกิจกรรมโครงการ ถือเป็นพื้นที่แห่งการระดมความคิดเห็นอย่างเสรีภาพ แบบประชาธิปไตย ชาวบ้านจะใช้กระบวนการนี้พูดคุย ปรึกษาหารือเพื่อกำหนดกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะขับเคลื่อนในชุมชน

5.3 การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนใช้เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมจำเป็น อย่างยิ่งต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญในการลงพื้นที่ ไม่ใช่เฉพาะช่วงการเริ่มต้นโครงการเพียงอย่างเดียว จำเป็นต้องมีการติดตามความก้าวหน้าของ กิจกรรมโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

## อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัด ปัตตานี มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

### ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แสดงให้เห็นว่าผู้นำสี่เสาหลักในจังหวัดปัตตานี ที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป แสดงให้เห็นว่าอายุของผู้ผู้นำสี่เสาหลักเป็นเครื่องสะท้อนประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ที่ผ่านการเรียนรู้มาอย่างยาวนาน จนเป็นที่ยอมรับจากคนส่วนใหญ่ในชุมชนให้เป็นผู้นำชุมชน

ผู้นำสี่เสาหลักที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 อาจเป็นเพราะว่า การจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้มากพอที่จะไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รวมทั้งอาศัยประสบการณ์จริงในการทำงาน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระยะเวลาในการทำงาน โครงการ พนม. มากกว่า 5 ปีขึ้นไป เนื่องจากโครงการ พนม. เป็นโครงการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550

ภายใต้การกำกับดูแลของ ศอ.บต. ดังนั้น ผู้นำสี่เสาหลักส่วนใหญ่จะเป็นคณะทำงานชุดเดิม จึงทำให้มีระยะเวลาในการทำงานโครงการอย่างต่อเนื่อง

ผู้นำสี่เสาหลักส่วนใหญ่ มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้นำศาสนามากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าผู้นำศาสนาเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทสำคัญในบริบทพื้นที่จังหวัดปัตตานีรวมทั้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ ทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม จึงทำให้ผู้นำสี่เสาหลักเสาะหาใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้นำศาสนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน และตำแหน่งหน้าที่ ของผู้นำสี่เสาหลัก ซึ่งมีความสอดคล้องกับศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2540) ที่กล่าวว่า ทักษะและความสามารถจะเป็นตัวกำหนดลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางปัญญา ซึ่งเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของบุคคล

#### ผลการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี

ด้านบริบท (Context) ผลการประเมินความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็น ของผู้นำสี่เสาหลักพิจารณารายชื่อ พบว่า ก่อนมีโครงการก่อนมีโครงการ พนม.คร้วเรือนประสบปัญหาความยากจนรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ก่อนมีโครงการ พนม.ชุมชนมีปัญหาการว่างงานหรือทำงานในลักษณะที่ไม่ตรงกับความสามารถของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประโยชน์ เจริญสุข (2554) โครงการวิจัยเรื่อง ความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ของประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้: ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนข้อมูลพื้นฐาน สภาพทั่วไปและสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ 5 จังหวัด โดยผลการศึกษา พบว่า เส้นความยากจนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดสงขลามีเส้นความยากจนสูงที่สุด คือ 1,591 (บาท/คน/เดือน) รองลงมา คือ จังหวัดยะลา คือ 1,572 (บาท/คน/เดือน) ส่วนจังหวัดปัตตานีมีเส้นความยากจนต่ำที่สุดใน 5 จังหวัด คือ 1,455 (บาท/คน/เดือน)

นอกจากนี้ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) พบว่า มีประชากรอยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 499,060 คนมีคนว่างงาน จำนวน 8,299 คิดเป็นร้อยละ 1.18 จังหวัดปัตตานีมีอัตราการว่างงานสูงเป็นอันดับที่ 1 ของกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของกมล กมลตระกูล (2550) เรื่อง แนวทางการสร้างสันติภาพใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในมุมมองของผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง พบว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจน การขาดแคลนสาธารณูปโภค การขาดแคลนด้านสาธารณสุข การไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา เป็นสาเหตุหนึ่ง

ของการไม่มีงานทำ โดยเฉพาะเยาวชนขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ เช่น การทำประมงชายฝั่ง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนบางกลุ่มเกิดความไม่พอใจต่อรัฐบาล และสะท้อนออกมาในรูปแบบของความร่วมมือกับกลุ่มก่อความไม่สงบ พร้อมให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน คือ การสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลตัวเมือง และแนวทางแก้ไขควรกำหนดจากข้างล่างสู่ข้างบน หรือจากล่างสู่ศูนย์กลาง

ด้านปัจจัยนำเข้าโครงการ (Input) ผลการประเมินความเห็นในภาพรวมมีระดับความคิดเห็น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้นำสี่เสาหลัก พิจารณารายข้อพบว่าผู้นำเข้าใจ แผนงานและวัตถุประสงค์ของ โครงการ พนม.มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้นำสามารถนำแผนงานที่กำหนดไปปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ พนม. และผู้นำสามารถปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายของโครงการพนม. ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา ศูนย์วิจัยนโยบาย และการบริหาร วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ (2554) เรื่อง โครงการวางระบบบริหารจัดการติดตามประเมินผล แผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552-2555 พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า โครงการ ส่วนใหญ่มีความพร้อมในการดำเนินโครงการ มีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการดำเนินโครงการได้ ได้แจกจ่ายปัจจัยการผลิตครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในโครงการเพียงพอกับความสามารถ หรือความพร้อมของประชาชนและมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา ผึ้งผัน (2555) ได้ วิจัย เรื่อง การประเมินผล โครงการอุทยานการอาชีพชัยพัฒนา จังหวัดนครปฐม ด้านปัจจัยนำเข้า มีความพร้อมของทรัพยากรเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรม การดำเนินโครงการ และการถ่ายทอดแนวคิดเบญจวิถีสู่ประชาชนได้ดี ประชาชนสามารถเข้าใจในสิ่งที่เจ้าหน้าที่ถ่ายทอดได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ สุวี (2550) ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการชมรม คู่ครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของ โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการประเมินด้าน ปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ประเด็นที่มีความเหมาะสมในระดับมากและ ผ่านเกณฑ์การประเมินสูงสุด 3 อันดับ คือ (1) อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมมีความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ และการดำเนินโครงการ (2) ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนโครงการ และ (3) สมาชิกแกนนำ สามารถดำเนินโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และระเบียบของชมรมได้

ด้านกระบวนการ ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้นำสี่เสาหลัก พิจารณารายข้อ พบว่า ผู้นำสามารถติดตาม และตรวจสอบการดำเนินโครงการ พนม. มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้นำสามารถนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องและทรัพยากรของโครงการพนม. ไปใช้ในการปฏิบัติ และผู้นำเข้าใจกระบวนการบริหารโครงการ พนม. ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน สะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับการติดตาม และตรวจสอบการดำเนินโครงการมากที่สุด

อาจเป็นไปได้ว่าการติดตาม ตรวจสอบ เป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งในระบบควบคุมการบริหารโครงการให้ประสบความสำเร็จ ผลการประเมินยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัยของ มรรษมน บัวภา (2553) ศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา อำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาด้านกระบวนการ พบว่า การดำเนินงานตามโครงการ ด้านคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เห็นว่ากระบวนการดำเนินงานตามโครงการ ดำเนินงานได้ดี โดยเฉพาะในเรื่องการอำนวยความสะดวก เรื่องการอธิบาย หรือแนะนำรายละเอียดของโครงการของข้าราชการระดับอำเภอแก่ผู้เกี่ยวข้อง กับโครงการซึ่งโครงการพนม. จะมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินโครงการ โดยเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ/ตำบล โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบซึ่งเกิดจากวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ นำกลยุทธ์ต่างๆ เข้ามาใช้ในกระบวนการบริหาร เพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาต่อยอดโครงการในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จให้ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ สามารถแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านผลผลิตในการประเมินผลพบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนมีการดำเนินงาน/กิจกรรม มากที่สุด คือ ด้านการประกอบอาชีพ รองลงมา คือ การดำเนินงานด้านรายได้ สอดคล้องกับสภาพบริบทโครงการก่อนมีโครงการ พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน โดยปัญหาที่ผู้นำสี่เสาหลักให้ความสำคัญมากที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ก่อนมีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน คือ คริวเรือนประสบปัญหาความยากจนรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย รองลงมา ชุมชนมีปัญหาการว่างงานหรือทำงานในลักษณะที่ไม่ตรงกับความสามารถของตนเองอีกทั้งสอดคล้องกับการกำหนดค่านิยาม คุณภาพชีวิต ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (วรุณี ทองมาก, 2547) ซึ่งกำหนดไว้ว่า คุณภาพชีวิต หรือความอยู่ดีมีสุข หมายถึง “การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี” สอดคล้องกับผลการศึกษาโครงการติดตามประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณะรัฐศาสตร์ (2552) พบว่า การพัฒนาตามแผนงานโครงการทำให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีแนวโน้มขยายตัวในอัตราเพิ่มที่ต่ำ น่าจะเป็นผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดเชิงมหภาคอื่นๆ ข้อมูลยังสะท้อนว่าอาจจะมึปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหลายอย่างทั้งในแง่ความยากจน และการกระจายรายได้ ผลสำเร็จของยุทธศาสตร์การพัฒนาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และถือว่าอยู่ใน

ระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ พร้อมมีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาความไม่สงบ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาความไม่สงบแบบใหม่ต้องอาศัยยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และโครงการในแบบบูรณาการทั้งทางด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ โดยเป้าหมายสูงสุด คือความสุขของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังนั้นการที่ผู้นำให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากที่สุด อาจเป็นได้ว่า บริบทจังหวัดปัตตานี ยังมีปัญหาการว่างงานค่อนข้างสูง ส่งผลต่อกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน สอดคล้องกับการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555พบว่า จังหวัดปัตตานี มีประชากรอยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 499,060 คน มีคนว่างงาน จำนวน 8,299 คิดเป็นร้อยละ 1.18 ซึ่งต่ำกว่าในปี พ.ศ. 2551-2553 แต่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2554 โดยมีอัตราการว่างงานสูงเป็นอันดับที่ 1 ของกลุ่มจังหวัดและภาคใต้ ซึ่งปัญหาแรงงานที่สำคัญ คือ 1) แรงงานในพื้นที่ด้อยคุณภาพ 2) สภาพการทำงานไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแรงงานในพื้นที่ 3) ขาดแคลนแรงงานภาคการประมง และ 4) ปัญหาต่อเนื่องจากแรงงานต่างด้าว

#### แนวทางการพัฒนากิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี

แนวทางการพัฒนากิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้าน จังหวัดปัตตานี พบว่าการส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสูงสุด รองลงมาคือการส่งเสริมรายได้ สอดคล้องกับผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา ศูนย์วิจัยนโยบายและการบริหาร วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ (2554) เรื่อง โครงการวางระบบบริหารจัดการตามประเมินผลแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2552-2555 ผลการประเมินพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตามความต้องการของชุมชน คริวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับการส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการรวมกลุ่มประชาชนได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมืออาชีพในการประกอบอาชีพอิสระ ฝึกอบรมพัฒนาอาชีพประมง และจัดหาเครื่องมือประมงแจกจ่ายแก่ชาวประมง สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนประสบความสำเร็จ คือ ทุกกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง สร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านรูปแบบเวทีประชาคมหมู่บ้าน และใช้การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม สอดคล้องกับการศึกษา ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (2556) เรื่อง โครงการศึกษาวิจัยประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2555ผลการประเมิน พบว่า การดำเนินกิจกรรมโครงการจะต้องเป็นไปตามความต้องการของ

ชุมชนภายใต้ศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีขึ้นในเวทีประชาคมหมู่บ้าน ชาวบ้านจะใช้กระบวนการนี้พูดคุย ปรึกษาหารือเพื่อกำหนดกิจกรรม โครงการที่จะขับเคลื่อนในชุมชนและต้องมีการบูรณาการอย่างแท้จริงให้เห็นเป็นรูปธรรม

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการและงบประมาณ ให้กับชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินโครงการ พนม. เพื่อขยายผลการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง

1.2 การกำหนดกรอบกิจกรรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านในแต่ละปีงบประมาณ ควรมีการประเมินความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ในการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตอย่างตรงจุด

1.3 ควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านในจังหวัดปัตตานีอย่างต่อเนื่องทุกปี ทั้งในภาพรวมของโครงการใหญ่ และโครงการย่อยในระดับหมู่บ้านเพื่อปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และประกอบการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแผนงาน โครงการในปีงบประมาณถัดไป

### 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ของหมู่บ้านในพื้นที่โครงการ โดยการถอดบทเรียนจากชุมชน นำกระบวนการดังกล่าวมาใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินงานด้านการพัฒนากิจกรรมในพื้นที่อื่นๆ

2.2 การศึกษาครั้งนี้ กำหนดพื้นที่การศึกษาเฉพาะจังหวัดปัตตานี การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการประเมินผลโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนระดับหมู่บ้านจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมพื้นที่โครงการ 1,970 หมู่บ้าน ในจังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา